

Hånden på hjertet: flertydighed, entydiggørelse, situering

Ole Ravnholt
Dansk Sprognævn, emeritus

Tekster involverer flertydigheder på mange niveauer: leksikalsk, syntaktisk, semantisk og pragmatisk. Jeg vil argumentere for at entydiggørelse primært opnås ved situering. Det vil sige ved at modtageren forstår ytringer ved reference til genstande og handlemuligheder i talesituationen og den omtalte situation.

I verballøse kortformer som dem der er i fokus her, er der ikke noget valensbærende led og ingen entydig topologi. Derfor er ytringen oftest syntaktisk, semantisk og pragmatisk flertydig. Der er ingen entydig markering af syntaktiske afhængigheder og semantiske roller og heller ikke af ytringens illokutionære kraft.

Pragmatisk entydiggørelse drejer sig især om tilskrivning af reference og illokutionær kraft ved situering, men også kohætion, kohærens og implikatur, og den har også betydning for de lavere niveauer.

Semantisk og syntaktisk drejer det især om tilskrivning af semantiske roller til de tilstedeværende led og om at forstå de syntaktiske afhængigheder mellem dem. Leksikalsk om valg mellem forskellige betydninger af homonymier og polysemiske udtryk.

Indledning

En talehandling indebærer ifølge relevante teorier (Grice, 1989/1969; Sperber & Wilson, 1986: 175f; Carston, 2002: 19; Levinson, 2000: 21ff, 1995; Recanati, 2004: 5f) tre niveauer. Med Grices termer: "what is uttered, what is said, what is meant".

Jeg oversætter, i hvert fald i denne sammenhæng, de tre niveauer til (sprogligt udtrykt) INDHOLD, (eksplikateret) UDSAGN og (implikateret) MENING.

Ifølge relevanteorien er det sprogligt udtrykte indhold ikke tilstrækkelig informativt til at man direkte (ved "afkodning") kan komme fra det sprogligt udtrykte indhold til udsagnet, men må inferere det ved eksplikatur. Derfor kommer man heller ikke direkte fra indholdet til meningen, for meningen infereres af udsagnet ved implikatur.

Problemet med den sparsomme information er særlig tydeligt når der er tale om sproglige udtryk der ikke er sætningsformede, fx de sætningsemner og ellipser der er emnet for denne artikel. Jeg vil argumentere for at det sprogligt udtrykte indhold i "inkomplette" sætninger (GDS (Hansen & Heltoft, 2011): 966 – anførselstegn i original) forstås som udsagn i en komplet talehandling, ikke primært ved afkodning, men ved inferens – af den type som i relevanteorien (Sperber & Wilson, 1986; Carston, 2002) kaldes eksplikatur. Det er altså forholdet mellem det sprogligt udtrykte indhold og udsagnet der er i fokus her, ikke forholdet mellem udsagnet og meningen.

Jeg bruger kun ét enkelt eksempel. Det er en tekst der stammer fra en affaldspose der indtil for nogle år siden hang i DSB's tog. Den består overvejende af ytringer uden verbal, her kaldet kortformer. I den traditionelle (syntaktiske) analyse (Mikkelsen, 1975/1911; Hansen, 1967; Diderichsen, 1946) betegnes den slags som regel som (verbale) ellipser eller som sætningsemner, termer som jeg også bruger når det forekommer relevant. Begge typer udmærker sig ved at de ikke passer i det normale sætningsskema.

Teksten

Øverst er der en stiliseret tegning af et æbleskrog. Der er uden tvivl en kommunikativ hensigt med tegningen, nemlig at bringe forestillingen om et æbleskrog frem i modtagerens opmærksomhed, måske som repræsentant for affald i almindelighed.

Men det er ikke et sprogligt tegnudtryk. Ordet *æbleskrog* kan også bruges til at fremkalde forestillingen om et æbleskrog. Men tegningen virker ved at modtageren ser et æbleskrog, ordet i kraft af den konventionelle arbitrære forbindelse mellem udtrykket *æbleskrog*, som man ikke kan *se* som et æbleskrog, og det sproglige indhold 'æbleskrog'. Til forskel fra en sprogligt formuleret ytring kan en tegning ikke eller kun vanskeligt tilskrives et propositionelt indhold eller en illokutionær kraft. Derfor er tegningen ikke en del af teksten, men af dens baggrund.

Selve teksten består af seks selvstændige ytringer afsluttet med ”store tegn”, punktum eller spørgsmålstegn. Kun én af disse ytringer har form af en komplet sætning, nemlig spørgsmålet. Dertil kommer en sluthilsen (”Tak”), afsluttet med et stort mellemrum hen til afsenderangivelsen, eller underskriften, DSB’s logo, der er anbragt i nederste højre hjørne sådan at der ikke kan følge noget efter; også den er med andre ord afsluttet. Man kan vel diskutere om sluthilsenen og afsenderangivelsen er én eller to ytringer – jeg regner med én, altså sådan her:

- 1.1 Skraldet i posen. 1.2 Posen i hånden.*
2.1 Hånden på hjertet. 2.2 Hvor skal det ende?
3.1 På perronen. 3.2 I skraldespanden.
4. Tak DSB

Ytringernes sprogligt udtrykte indhold er i de fleste tilfælde for sparsomt til at man kan hævde at det er en formulering af en fuldstændig konceptuel specifikation af det meddelte indhold, endsige at det formulerer en proposition med en sandhedsværdi. I forhold til sætninger er 1.1, 1.2, 2.1, 3.1, 3.2 og 4 syntaktisk inkomplette fordi der ikke er noget verbal. 1.1 og 1.2 er semantisk inkomplette fordi der mangler en prædikator, medmindre man tilskriver *i* rollen som prædikator. Tilsvarende 2.1 hvor *på* så – i den bogstavelige læsning – skulle udfylde rollen som prædikator.

Alligevel må man vel sige at de afsluttende store tegn viser at ytringerne er selvstændige talehandlinger¹, og dermed at de meddeler et propositionelt indhold – som altså må være noget andet og mere end dét sprogligt udtrykte indhold der kan forstås ved hjælp af en rent leksikalsk-grammatisk afkodning af det sproglige udtryk.

Teksten som helhed kan karakteriseres som ”nudging”, dvs. høfligt nedtonet direktiv. Høfligheden viser sig ved at der ikke er nogen sprogligt udtrykt indikation af talehandlingstypen i de enkelte ytringer, undtagen i spørgsmålet. Tekstens direktive funktion fremgår i sidste ende af den tekstlige og situationelle sammenhæng som viser at hovedparten af ytringerne i teksten må forstås som direktiver.

¹ Forudsat at de er sat efter reglerne i Retskrivningsordbogen (2012).

Ellipser og sætningsemner

De verballøse kortformer i teksten (1.1, 1.2, 2.1, 3.1 og 3.2) kan efter GDS analyseres som ellipser (GDS: 966) eller som sætningsemner (GDS: 148f) med et særligt sætningsemneskema (GDS: 1623ff). Efter Brink & Schack (2014: 47f et passim) regnes de som ellipser; de udelukker udtrykkeligt sætningsemner af analysen. 2.2 er en sætning, ikke en kortform. 4 kan som nævnt ses som én eller to kortformer: sluthilsen (*Tak*) og signatur (DSB's logo).

Både GDS og Brink & Schack siger at ellipser skal rekonstrueres (kompletteres) af hensyn til den syntaktiske analyse, og måske mener de også at den læge sprogbrugers forståelse af ellipser forudsætter rekonstruktion. Begge nævner to typer af grundlag for rekonstruktion af ellipser. Ifølge GDS (966) ”rekonstrueres [ellipser] ud fra den sproglige kontekst”, også kaldet ”forløberteksten”, eller ud fra ”den rent pragmatiske kontekst”. Brink & Schack opererer tilsvarende med en tekstuel ellipse med ”basis i den omgivende tekst” og en situationel ellipse med ”basis i den ikke-sproglige kontekst” (62f).

GDS's analyse af sætningsemner som ”[p]rædikationer uden finit verbum” hvor prædikatsfunktionen udfyldes ”alene af præpositioner og retningsadverbialer” (148), betyder sammen med det særlige topologiske skema at de er komplette og ikke behøver rekonstruktion. Ifølge Brink og Schack (2014: 52) ”kræver [sætningsemner] ingen basis”, dvs. de kræver ikke rekonstruktion.

Det indebærer at sætningsemner kan analyseres og forstås som de er, mens ellipser må rekonstrueres som sætninger sådan at (re-)konstruktionerne kan analyseres (og forstås) på samme måde som sætninger.

Heltoft (2015: 110) foreslår at ellipsebegrebet præciseres i forhold til dansk tradition ”så det kun bruges om ikke-sætningsformede helheder hvis sætningsstruktur kan afgøres ud fra grammatiske instruktioner”. Han understreger og uddyber det pragmatiske perspektiv og anvender det i analysen af en række eksempler på typer af prædikationer uden finit som hverken er sætningsemner eller ellipser, og som ikke kræver rekonstruktion.

Da tekstens kortformer ikke har noget verbal, er der ikke noget syntaktisk grundlag for at skelne mellem ellipser og sætningsemner. Begge kan være det sproglige udgangspunkt for komplette talehandlinger. De kan med andre ord forstås, både af læg og lærd, uden at forskellen inddrages. Det er for mig at se en indikation af at forståelsen går forud for den lærdes rekonstruktion og syntaktiske analyse, ikke omvendt. Men forståelsen tager selvfølgelig udgangspunkt i det sprogligt udtrykte indhold.

Grundlaget for at forstå ytringer som udsagn kan ikke være afkodning alene, men også det at ytringer er situerede, at de bliver brugt i en konkret talesituation og om en omtalt situation. Afsender og modtager har ikke bare et fælles sprog, men også en viden om verdens indretning som de opfatter som fælles, en "common ground" ifølge Clark (1996: 92ff et passim), som danner grundlag for produktion og forståelse af sproglige ytringer der bl.a. bruges til at tilføje ny viden til den der allerede regnes som fælles. Det er denne fælles viden der gør det muligt for os at forstå en ytring som et komplet udsagn selvom udsagnet ikke er fuldstændigt bestemt ved det sprogligt udtrykte indhold. I eksempelteksten er det især viden om den aktuelle talesituation inkl. forløberteksten og om den omtalte situation der er på spil.

Flertydighed og underbestemthed

I relevansteorien og andre pragmatiske teorier med udgangspunkt i Grices filosofi opererer man som nævnt med tre niveauer af betydning: Ytringen (det sprogligt udtrykte indhold), det der siges med ytringen (udsagnet, propositionen), og det der menes med udsagnet (meningen).

Carston (2002:19) opregner tre teser om underbestemthed:

- (a) Linguistic meaning underdetermines what is meant.
- (b) What is said underdetermines what is meant.
- (c) Linguistic meaning underdetermines what is said.

De to første regner hun for ukontroversielle. Ifølge Grice (som jo normalt følges af pragmatikere) er meningen underbestemt af udsagnet, og den forstås derfor som en implikatur (inferens) på

grundlag af den måde udsagnet anvendes i situationen. Derfor er det klart at også det sprogligt formulerede indhold underbestemmer meningen. Den tredje tese er kontroversiel i forhold til den Grice'ske tradition, hvor man normalt går ud fra at det sagte fremgår direkte af det sprogligt udtryk ved afkodning, uden inferenser på grundlag af kommunikationssituationen.

Det sprogligt udtrykte indhold er det der forstås ved afkodning alene. Det er sparsomt, især naturligvis i kortformer, men det er også sparsomt i sætninger. I eksempelteksten er de fleste ytringer ikke sætningsformede, og derfor er det særlig tydeligt at udsagnet ikke kan forstås ved afkodning alene.

Verballøse kortformer har ikke noget valensbærende led, og ellipser har ingen entydig topologi. Derfor er der ingen entydig markering af syntaktiske afhængigheder, semantiske roller, informationsstruktur og talehandlingstype. Og som altid er der også leksikalske flertydigheder. Kortformernes sprogligt udtrykte indhold er derfor ikke et udsagn med en sandhedsværdi, men et udgangspunkt for de inferenser, eksplikaturer, der giver os udsagnet.

Flertydigheder

1.1 Skraldet i posen. 1.2 Posen i hånden.

Ordet *skrald* er et homonym, altså flertydigt mellem to adskilte betydninger²:

*skrald*¹: ”noget der smides væk og tilintetgøres, især fra den daglige husholdning. (...) affald” (DDO = Den danske Ordbog)

*skrald*²: ”kortvarig, kraftig lyd, fremkaldt af fx torden eller af en eksplosion. (...) brag” (DDO)

I ytring 1.1 optræder ordet i bf. (*skraldet*), dvs. indikeret som ’identificerbart skrald’, og kan derfor entydiggøres ved referencetilskrivning, dvs. ved situering i forhold til de genstande og handlemuligheder der er til rådighed i situationen. ’Brag’ er en usandsynlig tolkning: I den betydning kan ordet ikke tilskrives

² Jeg indrømmer at eksemplet er banalt, men ordet optræder i teksten, og det er flertydigt.

reference i situationen fordi et 'brag i en pose' er helt usandsynligt og derfor ikke (umiddelbart) relevant. Derimod kan der være eller kunne have været 'affald' i toget – mange medbringer jo et kaffekrus og en pose med en croissant. Tegningen af æbleskroget hører jo også med til kommunikationssituationen, og hvis den forstås som repræsentation af affald i almindelighed, bidrager den til at gøre 'affald' til den mest/eneste relevante tolkning fordi det er i den betydning ordet kan tilskrives reference i situationen. Det gør også opfattelsen af posen som affaldspose sandsynlig, men det kan først afgøres endeligt når teksten forstås som direktiv.

Præpositionerne (og adverbierne) *i* og *på* i 1.1 og 1.2 er polysemer, altså flertydige mellem beslægtede betydninger, nemlig en statisk og en dynamisk. DDO angiver også en række andre delvis beslægtede betydninger for de to ord, fx i tidsangivelser, men deres funktion i stedsangivelser er den primære.

i: på [statisk] eller til [dynamisk] et sted inden for et afgrænset rum eller område (DDO)

på: 1. i fysisk kontakt med den øverste del eller overfladen af noget [statisk].

1.b således at nogen [...] foretager en handling hvorved en genstand anbringes i fysisk kontakt med den øverste del af noget [dynamisk] (DDO).

Der er ikke noget verbum eller andet udtryk der betegner en proces, så det kan ikke afgøres inden for ytringens rammer om processen er statisk eller dynamisk. Ligeledes i 2.1. De to præpositioner findes også i ytringerne 3.1 og 3.2, men de er ellipser, og i den tekstlige sammenhæng kan præpositionerne kun forstås dynamisk. Det vender vi tilbage til.

Syntaktisk entydiggørelse drejer sig i denne tekst især om at forstå de syntaktiske afhængigheder i kortformerne, og dermed hvilken konstruktion der er tale om. Der er jo ikke som i sætninger et finit verbum der kan bruges som udgangspunkt.

Skraldet i posen – og tilsvarende *Posen i hånden* (og 2.1 *Hånden på hjertet*) kan læses som ét eller to syntagmer. Hvis de læses som ét syntagma består de af et nominal der indeholder et underordnet adverbial: [*skraldet* <= (*i posen*)], og som kan parafraseres som ‘det skrald der er i posen’. Det ville indebære at *i/på* læses som statiske. I den læsning kan syntagmet kun bruges refererende, men uden prædikation, og det kan derfor ikke være en selvstændig talehandling.

Hvis ytringerne læses som to syntagmer, et nominal og et adverbial, er der i hvert fald to mulige parafraser, en statisk og en dynamisk: ‘skraldet er i posen’ og ‘skraldet skal i posen’, fordi *i* og *på* ikke er entydige.

Ytringerne kan ses som situationelle ellipser (Brink & Schack, 2014: 62f) fordi der ”mangler” et verbal. Hvis man ser dem sådan, er den syntaktiske relation mellem de to led uvis: [*skraldet* <?> (*i posen*)]. Hvis man ser dem som sætningsemner, kan GDS’s emneskema (1623ff) udfyldes normalt med adverbialet som prædikator³:

³ Simon Borchmann (2024) har foreslået en analyse af handlingsanvisende kortformer der ikke er syntaktisk som GDS’s, men pragmatisk og informationsstrukturel. De fleste af kortformerne (Borchmann 2024: 16) kan analyseres som sætningsemner, for mange af dem indeholder et retningsadverbial der kan beskrives som prædikator. Ifølge Borchmann har handlingsanvisende kortformer to dele, en specifikation af en handlemulighed, efterfulgt af en specifikation af en omstændighed der gør handlemuligheden relevant. Selv om der er givet en rækkefølge, kan man næppe opfatte denne struktur som en syntaktisk topologi.

Handlemuligheden indgår i en begrænset mængde af muligheder der er gensidigt udelukkende. Den kan være udtrykt ved et handlingsanvisende dynamisk retningsadverbial ligesom GDS’s prædikator: *til venstre*, men også ved andre typer af udtryk: *en og en* må forstås i forhold til en begrænset mængde af mulige formationer for en gruppe cykelryttere. Mængden af mulige omstændigheder er mindre veldefineret end mængden af handlemuligheder. I eksemplerne er omstændighederne udtrykt ved steds- eller tidsadverbialer: *nede for enden*, *nu*, *her*.

I to af Borchmanns eksempler er der et substantiv forrest som GDS ville betegne som subjekt, og som i en logisk, propositionel analyse ville være en reference med det efterfølgende adverbial som prædikation. I (Borchmann 2021) argumenterer han imod den propositionelle analyse af sætningen og plæderer for at sætninger udtrykker en værdi som tilskrives en variabel som ikke nødvendigvis er ekspliciteret, sådan at retningsadverbialet *til venstre* er en værdi der tilskrives den implicitte variabel ”retning”, og *en og en* den implicitte variabel ”formation”. Man kan muligvis se propositionen som et særtilfælde med ekspliciteret variabel: *hastigheden ned*.

	K	Adv	Nom	MA	P	MV	FA
1.1			Skraldet		i posen		

Relationen mellem de to syntagmer kan så karakteriseres som neksusagtig: [*skraldet* $\Leftrightarrow$ (*i posen*)].

Der er ikke nogen sprogligt udtrykt indikation af proces i *Skraldet i posen*. *Posen i hånden*. *Hånden på hjertet*. Det gør det vanskeligt at tilskrive leddene semantiske roller. Alle substantiverne er inanimate, så ingen af dem kandiderer til en mulig rolle som agent. Substantiverne i adverbialerne er styret af de polyseme præpositioner *i* og *på*, og de kan jo forstås både statisk og dynamisk, altså med de styrede substantiver som henholdsvis lokation og destination.

Der er heller ikke nogen sprogligt udtrykt indikation af talehandlingstypen. Hvis eksemplerne læses som sætningsemner, kunne de ifølge GDS's analyse være specificeret som direktiver, nemlig hvis retningsadverbialet stod forrest (*I posen med skraldet*), men med subjektet forrest som i eksemplerne her er der ingen specifikation af talehandlingstypen.

Hvis man ser dem som ellipser, kan man ikke afgøre topologien, og de ville heller ikke kunne rekonstrueres med et modalverbum. Hvis der (re)konstrueres en sætning med fuldverbum, ville den være deklarativ, dvs. ikke markeret for talehandlingstype, som måtte fremgå ved implikatur. I talesproget kunne talehandlingstypen også være prosodisk markeret.

2. 1. *Hånden på hjertet*. 2.2. *Hvor skal det ende?*

Det er umiddelbart oplagt at læse 2.1 *Hånden på hjertet* bogstaveligt, med direkte reference til kommunikationssituationen: 'den nævnte hånd på det mest oplagte hjerte (dit eget)'. Ytringen har samme syntaktiske konstruktion som de to foregående, de tre ytringer er metrisk identiske: -vv-v, og hvis 2.1 læses bogstaveligt, er der stærk kohæSION mellem de tre ytringer: *Skraldet*₁ *i posen*₂. *Posen*₂ *i hånden*₃. *Hånden*₃ *på hjertet*₄. Det har sikkert været afsenderens hensigt at

modtageren i første omgang skulle læse 2.1 bogstaveligt. Men det er snyd!

Hånden på hjertet er en stående vending, dvs. den kan også læses som en konventionel implikatur: ”(overført) bruges som opfordring til at være ærlig” (DDO). Kohæsionen mellem ytringerne i teksten er indtil nu stærk i den bogstavelige læsning, men kohærensens er ikke stærk medmindre ytringerne læses dynamisk, og det kan ikke afgøres endnu. Det er også svært at se hvordan hjertet skulle være relevant i sammenhængen. Derfor kipper forståelsen, og implikaturen går igennem. *Hånden og hjertet* bruges ikke med reference til genstande der er relevante i kommunikationssituationen. Man kan så ganske vist med føje indvende at implikaturen heller ikke er kohærent, den bidrager ikke meget til den overordnede tekstlige sammenhæng, men den lægger dog op til tolkningen af 2.2 som konventionel implikatur.

Også 2.2 *Hvor skal det ende?* er en stående vending der kan læses som konventionel implikatur: ’Hvor længe kan det her blive ved?’. Og det er jo oplagt fordi 2.1 endte som implikatur. Hvis man læser den sådan, er den ikke” ægte” spørgsmål, men har emotiv funktion. Pronomenet *det* (’det her’) kunne så henvise til den ensformige gentagelse af konstruktion og metrik i det foregående, men det kunne også være formelt subjekt, dvs. ikke-anaforisk, ikke kohæsit. Tekstens videre forløb viser at den konventionelle implikatur ikke kan have nogen stærk relation til 3.1 og 3.2, som faktisk ville mangle relevans under denne læsning.

Derfor aflyses implikaturen til fordel for en mere bogstavelig læsning, som ægte spørgsmål. *Hvor* peger så fremad i teksten hvor det besvares relevant af 3.1 og 3.2., og *det* må læses med reference til det tidligere omtalte affald. Verbet *ende* involverer ’bevægelse mod et slutpunkt’ og entydiggør derfor *i* og *på* i 3.1 og 3.2 som dynamiske og de styrede substantiver som destinationer for bevægelsen. Tilsvarende i retrospektiv 1.1 og 1.2⁴. Med dynamiske præpositioner (og dermed adverbialer) må de alle fire forstås som direktiver. Den bogstavelige læsning er langt mere kohæsit, kohærent og relevant end implikaturen, og det styrker jo aflysningen.

⁴ Men ikke implikaturen 2.2; den kan parafraseres ’med hånden på hjertet, sig mig ...’ eller ’læg hånden på hjertet og sig mig...’; entydiggørelse af *i* og *på* er uden væsentlig betydning for forståelsen.

Det er tekstens omdrejningspunkt. Det er her den bliver forståelig. Adverbialerne entydiggøres, substantiverne kan tilskrives reference. Dermed udpeges den relevante handlemulighed i forhold til relevante genstande i kommunikationssituationen, her sammenfaldende med den omtalte situation: Tag dit affald med og smid det i skraldespanden!

3.1. På perronen. 3.2. I skraldespanden.

De to stedsadverbialer tolkes som relevante svar på den bogstavelige læsning af spørgsmålet 2.2 fordi de kan udfylde variablen *hvor*. Betragtet som ytringer er de elliptiske og kan forstås med 2.2 som forløber. Da de må forstås som direktiver fordi de er dynamiske, kan de parafraseres således: 'det skal ende på perronen, i skraldespanden'.

4. Tak DSB

Tak kan if. RO (= Retskrivningsordbogen) være en imperativ: 'Tak [du] DSB', men det er for usandsynligt til at være relevant. Derfor må det være et substantiv med emotiv funktion: '[på forhånd] tak [fra] DSB', og logoet må forstås som afsenderens signatur.

Konklusion

Sproglige ytringer forstås pragmatisk med afsæt i det sprogligt udtrykte indhold. Det er især tydeligt ved kortformer som dem der har været i fokus her. De er ikke sætningsformede, og derfor er de blevet regnet for ufuldstændige. Men de er fuldgyltige talehandlinger selv om ytringernes sprogligt udtrykte indhold er sparsomt og derfor ikke kan siges at være udsagn med illokutionær kraft.

Sproglige ytringer forstås som talehandlinger fordi de er indlejret, situeret, i en kommunikationssituation. De bruges med henvisning til afsenders og modtagers fælles viden om genstande og handlemuligheder der er til rådighed i talesituationen og i den omtalte situation. Afsender bruger det sprogligt udtrykte indhold til at vise sin hensigt, og det kan gøres med mindre end en fuldbåren sætning. Modtager afkoder ytringens sparsomme indhold og forstår afsenders hensigt.

Litteratur

- Brink, Lars & Schack, Jørgen (2014). Tale er sølv. Om begrebet syntaktisk ellipse. *Danske Studier 2014* (s. 45-75).
- Borchmann, Simon. (2021). Omhed i dansk – umarkeret og markeret. *NyS, Nydanske Sprogstudier, 1*(59) (s. 11-56). <https://doi.org/10.7146/nys.v1i59.124803>
- Borchmann, Simon (2024). A little less conversation: On the completeness of discourse-initial action-guiding subsententials. *Language Sciences, 2024, vol. 103* (s. 1-19). <https://doi.org/10.1016/j.langsci.2024101628>.
- Carston, Robyn (2002). *Thoughts and Utterances. The Pragmatics of Explicit Communication*. Oxford, UK: Blackwell Publishing.
- Clark, Herbert H. (1996). *Using Language*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- DDO = *Den Danske Ordbog*. København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. <https://ordnet.dk/ddo>.
- Diderichsen, Paul (1946). *Elementær dansk Grammatik*. København: Gyldendal.
- GDS = Hansen & Heltoft (2011).
- Grice, Paul (1989/1969). Utterer's Meaning and Intentions. I *Studies in the Way of Words*. (s. 86-116). Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Hansen, Erik & Heltoft, Lars (2011). *Grammatik over det Danske Sprog I-III. København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab*.
- Hansen, Aage (1967). *Moderne dansk I-III*. København: Grafisk Forlag.
- Heltoft, Lars (2015). Talesprogets grammatikaliserede enheder. I Stine Evald Bentsen, Per Durst-Andersen, Eva Skafte Jensen, Sune Sønderberg Mortensen, Peter Juul Nielsen (red.). *Ny forskning i grammatik* (s. 93-111). København: Dansk Sprognævn.
- Levinson, Stephen C. (2000). *Presumptive Meanings*. Cambridge, Mass: MIT Press.
- Mikkelsen, Kristian (1975/1911). *Dansk Ordføjningslære*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Recanati, Francois (2004). *Literal Meaning*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- RO = Retskrivningsordbogen (2012). 4. udgave. København: Dansk Sprognævn.
- Sperber, Dan & Wilson, Deirdre (1986). *Relevance. Communication and Cognition*. Oxford, UK: Basil Blackwell.